

TIL MILLAT KO`ZGUSI.

Yunusova Nargiza Baxodir qizi.

IIV -2 sonli Toshkent akademik litseyi ingliz tili o`qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ming yillab tarixga ega, ijtimoiy-siyosiy hayotimizning ajralmas qismi bo'lib qolgan va kundun kunga jahon hamjamiyatida o'z o'rniga ega bo'layotgan o'zbek tili xususida ba'zi mulohazalarni yoritilishiga harakat qilindi.*

Kalit so'zlar: *O'zbek tili, adabiyot, vatan, milliy g'urur, Ozbekiston, BMT, ilm-fan, mintalitet, vatanparvarlik, Til millat ko'zgusi, —uchoq—tayyora—tikuchoq.*

Qadimiy til sifatida e'tirof etilgan o'zbek tili tobora yuksalmoqda milliy qadriyat, o'zlikni anglash, mustaqillik ramzi sifatida xalqimiz uchun ahamiyatlidir hayotida davlatchilik, ma'naviy boylik, siyosiy-ijtimoiy, ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyot bizning xalqimiz. 1989-90-yillarda olimlarimiz sof o'zbek tilidagi ba'zi so'zlarni kiritishga ko'p harakat qildilar. Tilimiz tilimizga kiradi. Misol uchun, biz so'zlarning asl ma'nosini qabul qilmadik "samolyot", "tayyora", "tikuchuk" kabilarni tushunsak ham. Bu hali ham davom etmoqda. O'sha paytda qandaydir ko'rinmas to'siq borgan o'xshardi. Ammo bugun-chi? nega o'z tilimizda talaffuz va tushunarli so'zlarni inkor qilyapmiz. Biz davr masalasini ko'tarmoqchi emasmiz. Bizning fikrimizcha, bugungi kunda ham g'amxo'rlik milliy til va uning rivojlanishi faqat bir guruh mutaxassislariga kerak, go'yo ilmiy va amaliy sohada foydalaniladi. Shu payt Ishaqxon Ibratga: "Yoshlarimiz albatta harakat qilishlari kerak boshqa fillarni o'rganing, lekin avvalo o'z ona tiliga hurmat ko'rsatishi kerak o'z tiliga sodiqlik vatanparvarlik burchidir", dedi u bundan bir asr oldin. Albatta, siz Mamlakat ko'p millatli, har bir xalq o'z ona tilini, jumladan, ona tilini ham hurmat qilishi kerak.

Keyingi yillarda o'zbek tilini rivojlantirishga qaratilgan qator samarali ishlar amalga oshirilmoqda va adabiyot, tilimizning davlat tili sifatidagi nufuzini oshirish ishlari olib borildi tashqariga. Til siyosatini yanada takomillashtirishning huquqiy asoslarini mustahkamlash davlat tilining nufuzini oshirdi. Keling, joyimizni bilib olaylik. Bugun umummilliy yetakchimiz rahnamoligida qonun va bir qator farmonlar qabul qilindi tilimizni asrash maqsadida qabul qilingan. "O'zbek tili bayrami" qonun bilan belgilandi. Tilga e'tibor amaliyotga o'tadi va uning ramzi ekanligi ko'rsatiladi mustaqil davlatchilik, bebaho ma'naviy boylik, buyuk qadriyat. Yoshlarimizni vatanparvarlik, milliy an'analarga sadoqat ruhida tarbiyalashda va

qadriyatlari, buyuk ajdodlarimizning boy ma'naviy merosini meros qilib olish ruhi, nomi va tili ajdodlarimiz orzu qilganidek o'zbeklashtirilmoqda. Tarix haqiqat. Biz bilishimiz uchun arxiv hujjatlarini ko'tarish kifoya tilning o'rni, qaysi avlod vakillarimiz. Minglab bizning ajdodlar o'z tilini himoya qilish uchun ta'qibga uchragan. "Ayblov xulosasi qachon Hujjatlar gapiradi", tilimiz va joyimiz qayerda ekanini tushunamiz. Davlat tilining to'liq joriy etilishi bilan ish tugaydi, deyish oson O'zbekistonda. Buning uchun faqat xohish va xohish kerak. Istalgan bo'lish uchun a bo'lishi kerak kuchli tashviqot va til mafkurasasi. Til siyosatini mafkuralashtirar ekanmiz, ona tilimizni qanchalik hurmat qilishimizga bog'liq birinchi navbatda oilada. Har bir oilada muloqot tili birinchi navbatda o'z-o'zini anglashga olib keladi. Oilada milliy tilimizga e'tibor kuchli, bola esa ona tilida fikr yuritadi, bunga eng avvalo e'tibor beriladi va hurmatga sazovor. Ko'pchilik yaxshi biladiki, bola o'z ona tilida muloqot qiladi oila va maktabda boshqa tilda asta-sekin "maktab tili" ga o'tadi. Bu esa farzandlarimizni mentalitetimizga mos qilib tarbiyalashda katta qiyinchiliklar tug'dirmoqda. Agar o'zlikni anglashda tilni birinchi o'ringa qo'ysak, uning o'zlikni anglashdagi roli inson ma'naviyatining shakllanishi ochib beriladi. Inson o'z ona tili orqali dunyoni o'rganadi, uning tarixini o'rganadi, o'zinikini tan oladi o'ziga xoslik va ma'rifatli bo'ladi. U shu tilda muloqot qiladi va ishlaydi butun umri davomida, aslida, bu ham katta baxt. Odamlar va millatlar bor ona tili davlat tili bo'lmagan va boshqa tillarni o'rganishga majbur bo'lganlar yaxshi ishlash va qulay yashash uchun.

O'zbek xalqi o'z tarixi davomida har xil bo'lgan davrlarni boshidan kechirgan o'z ona tilida ishlamaydi yoki gapirmaydi. U ism-sharifini ayta olmagan paytlari ham bo'lgan yashagan mahallasi, tug'ilgan joyi o'z tilida. 1989-yil 21-oktabrda ona tilimizga davlat tili maqomi berildi, ya'ni "Davlat tili to'g'risida"gi tarixiy qonun qabul qilindi. Bu ifoda qilish huquqini anglatadi erkin fikr va o'z ona tilida gapirish, ishlash va yaratish uchun ajoyib imkoniyat til. Shundan so'ng mamlakatimizda ko'plab amaliy ishlar boshlandi. Muhtaram Prezident - Sh. Mirziyoev 2019-yil 21-oktabr, 30-kuni munosabati bilan o'zbek tiliga davlat tili maqomi berilganligining yilligi munosabati bilan "To'g'risida sifatida o'zbek tilining nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari davlat tili" tarixiy farmonini imzoladi. Bu hujjat keyingi ishlarga asos bo'ldi mamlakatda davlat tili rivojini jonlantirish. Huquqiy hujjatlarni takomillashtirish nuqtai nazaridan, agar 1989 yildan 2019 yilgacha faoliyat yuritgan bo'lsak faqat bitta qonunning asosi bo'lib, so'nggi uch yil davomida jami 19 ta normativ-huquqiy hujjatlar davlat tilini rivojlantirishga qaratilgan hujjatlar, jumladan: 1 ta Qonun, 2 ta Farmon va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 3 ta qarori, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi

Prezidentning 13 ta qarori Vazirlar Mahkamasi qabul qilindi. Ushbu me'yoriy hujjatlar asosida mavjud edi mamlakatda ish yuritishni davlat tilida tartibga solish, oshirish imkoniyati viloyatdagi barcha shahar va tuman hokimlarida o'zbek tilining ta'sirini kuchaytirish va oshirish ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligiga mas'ul etib tayinlandi tilda ma'muriy ish. Shubhasiz, bu joriy qilinganidan keyin erishilgan eng katta yutuq tuzilmasi shundan iboratki, davlat idoralarida ish davlat tilida olib boriladi. O'tmishda biz mamlakatimizning davlat tili o'zbek tili bo'lsa-da, ba'zilariga ko'p marotaba guvoh bo'lgan hujjatlar ham rus tilida yozilgan, eng achinarlisi, a sifatida olingan masala albatta.

Biz o'z ona-tilimizni asrab-avaylashimiz, uning nufuzini oshirishimiz, go'zal va sofligini avlodlarga meros sifatida qoldirishimiz, dunyoga tanitishda o'z hissamizni qo'shishimiz kerak. "Til yashasa, millat yashaydi". Agar biz o'z tilimizning ko'rkamligi, boyligini dunyoga tarannum etsak, millatimiz yanada charog'on bo'ladi va birligimiz musyahkam bo'ladi. Zero rus tarixchisi Shobelev aytganidek "Millatni yo'q qilish uchun u yerga qurol ko'tarib borish shartemas, uning tilini, ma'naviyatini, adabiyotini yo'q qilish kerak, shunda millatning o'zi yo'q bo'lib ketadi" degan fikri naqadar to'g'ri ekanligini ko'rishimiz mumkin.

Darhaqiqat, til millatning ulkan boyligi va bebaho mulkidir. Boisi milliy tilda xalqning ma'naviy-madaniy hayoti, ajdodlarning dunyoqarash va tafakkuri, boy ilmiy va ijodiy merosi mujassam bo'ladi. Dunyodagi barcha ezguliklar ona allasi orqali farzand ong-u shuuriga ona tilida singadi. Istiqloq, milliy g'urur kabi tushunchalar ham ona tili bilan chambarchas bog'langan. Shu sababdan o'zligini saqlab qolishga intilgan har bir xalq, millat ona tilini asrabavaylashni va avlodlarga uni rivojlantirgan holda yetkazishni o'zining muqaddas burchi deb biladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005)
2. O'zbek xalq bayramlari. —Sharq T.2002
3. Xalq so'zi, 2001-yil, 25 oktabr
4. <https://uz.wikipedia.org/wiki/O'zbek-tili>
5. Xoliqova, N. (2020). Uzbek mumtoz adabiyotida hotin-qizlar obrazining badiiy tadriji (Shirin obrazi misolida). Ta'lim fanlari bo'yicha akademik tadqiqotlar.